

Vården som alla är med och betalar – 1177, vårdcentralen och högkostnadsskyddet

Berättelse

En vård som ska finnas för alla

I Sverige bygger sjukvården på en grundtanke: alla ska ha tillgång till vård, oavsett hur mycket pengar de har. För den som är ny i landet kan det ändå vara förvirrande att veta vart man ska vända sig, vad det kostar och vem som egentligen bestämmer över vården. Några enkla hållpunkter gör det mycket lättare, och de är värda att lära sig redan tidigt.

Vart man vänder sig

Vid besvär som inte är akuta vänder man sig oftast först till en vårdcentral. Dit går man med sådant som feber, värk, oro för en knöl eller ett utslag som inte vill ge med sig. På vårdcentralen träffar man läkare och sjuksköterskor som bedömer vad som behöver göras, och som vid behov skickar en vidare till en specialist eller till ett sjukhus.

Är man osäker på om man alls behöver söka vård kan man ringa 1177. Det är regionernas gemensamma tjänst för råd om vård, och den når man dygnet runt, både på telefonnumret 1177 och på webben 1177.se. Där svarar erfarna sjuksköterskor som lyssnar, ställer frågor och vägleder en till rätt slags vård. Men det finns en gräns för vad 1177 är till för. Vid ett livshotande nödläge – om någon inte kan andas, har bröstsmärtor eller råkat ut för en svår olycka – ringer man alltid 112, så att hjälpen kommer så snabbt som möjligt.

Vad det kostar – och skyddet mot höga kostnader

Vård i Sverige är inte gratis, men den är sällan dyr för den enskilde. För varje besök betalar man en patientavgift. För att ingen ska drabbas orimligt hårt finns ett högkostnadsskydd. Det innebär att man under en period på tolv månader inte behöver betala mer än ett visst belopp i patientavgifter, omkring 1 450 kronor. Den exakta summan kan variera mellan olika regioner och ändras dessutom över tid, så siffran bör ses som ungefärlig. När man har nått gränsen får man ett frikort, och då är besöken avgiftsfria under resten av tolv månadersperioden. På så sätt blir vården överkomlig även för den som behöver söka hjälp ofta.

Vem äger vården?

För att förstå svensk sjukvård är det bra att veta att samhället är uppbyggt i tre nivåer: staten, regionerna och kommunerna. Det är framför allt regionerna som ansvarar för hälso- och sjukvården, alltså vårdcentralerna och sjukhusen. Verksamheten finansieras till stor del med skatt, bland annat den regionskatt som invånarna betalar. Det betyder att vi alla är med och betalar för vården gemensamt, och att kostnaden vid själva besöket därför kan hållas låg. Tanken är solidarisk: man betalar efter förmåga via skatten, men får vård efter behov. Just därför uppfattar många

högkostnadsskyddet och den skattefinansierade vården som något mer än praktiska regler – de säger något om hur samhället ser på trygghet och jämlikhet.

Ordlista

ORD	FÖRKLARING
tillgång till	möjlighet att få eller använda något
hållpunkt	något fast och tydligt som man kan komma ihåg
bedöma	tänka efter och avgöra hur något ligger till
specialist	en läkare med särskild kunskap om ett område
gemensam	som flera delar och äger tillsammans
dygnet runt	hela tiden, både dag och natt
livshotande	så allvarligt att någon kan dö
patientavgift	den summa man betalar vid ett vårdbesök
högkostnadsskydd	en gräns för hur mycket vården får kosta under ett år
frikort	ett kort som gör vårdbesöken avgiftsfria en tid
överkomlig	möjlig att klara av, inte för dyr
region	den nivå i samhället som ansvarar för bland annat sjukvården
finansiera	betala för och bekosta en verksamhet
solidarisk	byggd på att man hjälps åt och delar på ansvaret
efter behov	utifrån hur mycket man verkligen behöver

Läsförståelsefrågor

1. Vad är grundtanken bakom den svenska sjukvården enligt texten?
 1. Att den som betalar mest får bäst vård.
 2. Att alla ska kunna få vård, oavsett ekonomi.
 3. Att vård bara ges till den som är svårt sjuk.
2. Vad gör en sjuksköterska som svarar på 1177?
 1. Kommer hem till en och ger medicin.
 2. Lyssnar, frågar och hjälper en att hitta rätt sorts vård.
 3. Bestämmer hur hög skatten ska vara.
3. När ska man ringa 112 i stället för 1177?
 1. När man vill boka en vanlig tid på vårdcentralen.
 2. När någon är i livsfara, till exempel inte kan andas.
 3. När man undrar vad ett besök kostar.
4. Vilken nivå i samhället ansvarar framför allt för sjukvården?
 1. Kommunerna.
 2. Regionerna.
 3. Staten ensam.
5. Vad menas i texten med att vården är "solidarisk"?
 1. Att man bidrar utifrån sin inkomst men får hjälp utifrån hur sjuk man är.
 2. Att alla betalar exakt lika mycket vid varje besök.
 3. Att vården bara finns för dem som har arbete.
6. Vad innebär ett frikort?
 1. Att man får tillbaka alla pengar man någonsin betalat.
 2. Att vårdbesöken blir avgiftsfria resten av tolv månadersperioden.
 3. Att man slipper betala skatt under ett år.
7. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Tjänsten 1177 går att nå både på telefon och på webben.
 2. Vården i Sverige är gratis från första besöket.
 3. Sjukvården finansieras till stor del med skatt.
8. Stämmer påståendena med texten? Svara **ja**, **nej** eller **det står inte i texten**.
 1. Beloppet för högkostnadsskyddet är exakt detsamma i alla regioner och ändras aldrig.
 2. På vårdcentralen kan man skickas vidare till en specialist.

3. Alla som arbetar på 1177 är läkare.
9. Förklara med egna ord hur högkostnadsskyddet och frikortet hänger ihop.
10. Texten säger att man “betalar efter förmåga via skatten, men får vård efter behov”. Förklara vad den meningen betyder.
11. Varför kan det vara bra att veta skillnaden mellan 1177 och 112 innan man någonsin behöver dem? Resonera utifrån texten.
12. Texten skriver “omkring 1 450 kronor” i stället för en exakt summa. Varför gör den så, tror du, och vad säger det om hur man bör läsa siffran?
13. I slutet står det att högkostnadsskyddet och den skattefinansierade vården “säger något om hur samhället ser på trygghet och jämlikhet”. Förklara vad som menas med det.

Facit

1. Att alla ska kunna få vård, oavsett ekonomi.
1. Lyssnar, frågar och hjälper en att hitta rätt sorts vård.
1. När någon är i livsfara, till exempel inte kan andas.
1. Regionerna.
1. Att man bidrar utifrån sin inkomst men får hjälp utifrån hur sjuk man är.
1. Att vårdbesöken blir avgiftsfria resten av tolv månadersperioden.
1. ja b) nej (man betalar en patientavgift för besök) c) ja
1. nej (texten säger att summan kan variera mellan regioner och ändras över tid) b) ja c) nej (texten talar om sjuksköterskor som svarar på 1177)
- Exempel på svar: Man betalar patientavgift för sina besök tills man har nått en viss gräns under tolv månader. När gränsen är nådd får man ett frikort, och då är besöken gratis resten av perioden. Frikortet är alltså belöningen när högkostnadsskyddets gräns är nådd.
- Exempel på svar: Att man bidrar till vården genom skatten utifrån vad man tjänar, alltså mer om man har mer. Men när man blir sjuk får man hjälp utifrån hur mycket vård man behöver, inte utifrån hur mycket man har betalat in.
- Exempel på svar: I en stressig situation hinner man inte läsa på. Om man redan vet att 1177 är för råd och 112 är för livsfara kan man agera snabbt och rätt, vilket kan vara avgörande när det är bråttom.
- Exempel på svar: Texten gör så för att summan inte är helt fast – den skiljer sig mellan regioner och ändras med tiden. Det säger att man ska läsa siffran som ungefärlig och kontrollera det aktuella beloppet om det är viktigt.
- Exempel på svar: Att samhället vill att alla ska kunna känna sig trygga och få vård på lika villkor, oavsett inkomst. Genom att alla är med och betalar via skatten, och ingen behöver betala orimligt mycket, visar man att hälsa ses som något alla har rätt till.

Bedöm öppna svar efter innehåll, inte efter exakt formulering.

FÖR LÄRAREN

Texten knyter ihop praktisk vårdkunskap (1177, 112, vårdcentral, patientavgift, högkostnadsskydd, frikort) med samhällsstrukturen kommun–region–stat och idén om skattefinansierad, solidarisk välfärd. Den passar därför bra att läsa tillsammans med konceptet om kommun, region och stat. Fråga 9–13 kräver inferens och att eleven väger samman flera delar av texten. Tema: hälsa, välfärd, trygghet och jämlikhet. Påminn eleverna om att beloppet för högkostnadsskyddet kan variera mellan regioner och ändras över tid – siffran i texten är medvetet ungefärlig, och det aktuella beloppet finns på 1177.se.

Diskussionsfrågor

- Texten beskriver en vård som alla är med och betalar via skatten. Vilka fördelar och nackdelar ser du med ett sådant system jämfört med hur vården fungerar där du växte upp?
- Är det rättvist att man betalar efter förmåga men får vård efter behov? Diskutera olika sätt att se på det.
- 1177 bygger på att man först ringer och får råd i stället för att genast åka till ett sjukhus. Vad kan vara bra respektive svårt med ett sådant upplägg?
- Vården beskrivs som något samhället vill ska finnas för alla. Finns det andra delar av samhället som borde fungera på samma sätt? Motivera.
- **Skriv (6–8 meningar):** Skriv en kort text där du jämför hur man söker vård och vad det kostar i Sverige med hur det fungerade där du växte upp. Vad är likt, vad är olikt, och vad tycker du själv om den svenska modellen?

Källor och faktagranskning

- 1177 – Sveriges samlade tjänst för råd om vård (om 1177, telefon 1177 och webben 1177.se): <https://www.1177.se/om-1177/>
- 1177 – Högkostnadsskydd för öppenvård och frikort: <https://www.1177.se/sa-fungerar-varden/kostnader-och-ersattningar/hogkostnadsskydd-for-oppenvard/>
- Sveriges Kommuner och Regioner (SKR) – Patientavgifter i alla regioner 2026: <https://skr.se/halsaochsjukvard/ekonomiochavgiftersjukvard/patientavgifteriallaregioner.7874.html>
- 1177 – Patientavgifter och hur vården finansieras: <https://www.1177.se/sa-fungerar-varden/kostnader-och-ersattningar/patientavgifter/>

Faktagranskad mot 1177 och SKR i juni 2026. Nyckelfakta: 1177 är regionernas gemensamma tjänst för råd om vård; man når den dygnet runt på telefonnumret 1177 och på webben 1177.se. Vid besvär som inte är akuta vänder man sig ofta först till vårdcentralen; vid livshotande nödläge ringer man 112. Man betalar en patientavgift för besök, men det finns ett högkostnadsskydd: under en tolv månadersperiod betalar man inte mer än ett visst belopp i patientavgifter, och därefter får man ett frikort som gör besöken gratis resten av perioden. VARIERAR/ÄNDRAS: beloppet för högkostnadsskyddet för öppenvård är 1 450 kronor i samtliga regioner under 2026, men beloppet ändras över tid och kan skilja sig mellan regioner – texterna skriver därför "omkring 1 450 kronor" och "kan variera". Barn och unga samt personer som är 85 år eller äldre betalar ingen patientavgift i öppenvården (nämns försiktigt). Sjukvården drivs till stor del av regionerna och finansieras med skatt.

Berättelser om svenskar · läromedel för svenska som andraspråk. Skapat inom Läromedelsprojektet. Senast uppdaterad 2026-06-25.